

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

**Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1652-1663**

Cap. 8. Circa mutua[m] parentum, ac filiorum obligatione[m].

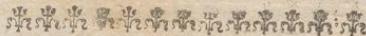
[urn:nbn:de:hbz:466:1-80586](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-80586)

Sect. I. De Præcepto IV Recept Sent. 237

uar. f. c. 14. n. 19. Sayr. in Clavis. l. 7. c. 7. n. 7. Tolet. lib. 5. c. 1. Filliuc. tract. 28. p. 1. a. num. 1. 9. Laym. l. 5. tract. 1. o. p. 2. c. 2. num. 6.

38
Obligatio
uxoris et
ga virum.

Vxoris autem erga Virum obligationes adnoto. Præter obedientiam debitam in redditione coniugalis actus, tenetur etiam in iis, quæ pertinent ad bonos mores, & familiæ gubernationem obtemperare: ita vt nolle viro obediens in materia graui præcipienti, vt velle, sperto viro, independenter gubernare, sit lethale peccatum. In rixa cum viro peccare potest, si eum in blasphemias sua morositate in rixa prouumpere faciat: vel si ex contemptu ei debitam submissionem non præstet, dum præceptum est iustum. Tenetur vxor fequi virum, quo velit eam ducere, vt ibi cohabitent, quinque exceptis calibus si mortis periculum imminenter, si peccati mortalis subeflet periculum, si ipsa esset ancilla, si vir vagus esset, & ita post matrimonium factus. Si in coniugio pactum interueniatur, non mutandi locum, si tamen calus virginea mutandi contingat, non obstante pacto, maritum sequi tenetur. Tolet l. 5. c. 2. Nuar. sum. c. 14. num. 10. Sylvest. v. vxor. q. 8. Filliuc. tract. 28. p. 1. n. 14. 4. Sayr. in Clavis. l. 7. cap. 7. n. 10.

CAPUT VII.

De mutuis Magistri ac Discipuli obligationibus.

41
Obligatio di-
cipuli erga
Magistrum.

DISCIPULI erga Magistros honorem, & reuerentiam debent. In rebus pertinentibus ad bonos mores eis, sicut parentibus, tenentur obediens. Debent diligenter studiis vacare: in quo possunt aliquā-

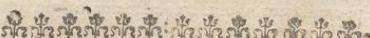
do grauiter delinquere ratione danni familie hanc ob causam illati. Pecuniam a parentibus traditam debet expendere iuxta Magistrorum, quorum cura commissi sunt, voluntatem, in res videlicet honestas. Vnde in his delinquere pollunt tempore si ob finem mortalem studeant, vel sine iusta causa, si Academia statuta ad lethale obligantia non seruent, si suffragent indigne, aut eurent alium indignum suffragari, si scientias veritas, aut superstitiones edificant, si contraria veritatem a se cognitam altercatione excitent non disputandi gratia, & maximè si id cum scandalo fiat. Si demum cum possint, stipendium Præceptori non soluano. Nuar. sum. cap. 15. n. 9. Filliuc. tract. 28. p. 1. num. 149. & 150.

Iam vero obligationes Magistri erga discipulos annotariorum. Tenetur non dissimilare Magistri, & discipulorum crimina, sed corripere, ubi fuerit opus. Debet adhibere studium, vt discipuli in literis promoveantur: & curam eorum gerere in rebus ad mores attinentibus, & honestam educationem. Vnde cauere debet, ne animæ noxia documenta tradat: quæ effent, contra Fidem, aut bonos mores: aut nè falsa velut vera doceant exindustria. Quia hoc est proculdubio mortale, sicut etiam si auerteret scholasticos auditores ab aliis Doctoribus cum eorum iniuria, aut auditorum damno. Tenetur præterea stipendia iusto matora non exigere. Nec se ad docendum exponere, si se non agnoscat idoneum. Debet item se discipulorum captui accommodare. Et non denegare dignis Doctoratus insignia, aut indigne concedere. Peccat enim mortaliter præfustum in Theologia, iure Canonico, Ciuiili, & Medicina. Filliuc. tract. 1. 8. p. 2. a. n. 15. Nuar. sum. cap. 5. numer. 55. Caiet. sum. v. Magistrorum peccata.

SECTIO SECUNDA.

De Præcepto quarto Decalogi, Problemata.

CAPUT VIII.

Circa mutuam parentum, ac filiorum obligationem.

PROBL. I.

Parens, exponens filium, quando eum alere potest, tenetur & non tenetur ad restitutionem.

40
Ceruum sup-
pno.

SVPPONO, grauiter contra ius naturale delinquere parentem, qui cum filios legitimos vel spurious alere possit eos exponit in Templis, aut biuni, aut ad iugashospitalium, aut in locis publicis, vel secre-

tis: & teneri ad restitutionem pro educatione loco illi, cui exposuit, & munus educandi suscepit. Quæ quidem restitutio gerenda est pro eo tempore, quo aliis filius inferiure non poterat. Quia postea inferiundo aliis sibi vicuum poterat comparare. Tolet. lib. 5. cap. 1. num. 9. Nuar. sum. cap. 14. numer. 17. Ceterum sunt nonnullæ vribes, vt mea Vallisoleiana, & aliae plures in Hispania, & in reliquis Regnis Christicolis, quæ habent bona aliqua publica ex prouentibus secularium reddituum ad puerorum expositorum educationem applicata. De his dubitatum, an parens filiam, quem alere poterat, ad restitutionem tenetur?

Non tenetur. Quia illa bona ad hunc finem communi omnium ciuium consensu sunt addicta, & vnuquisque ciuius suam habet portionem in huiusmodi bonis. Sic nonnulli quos, prelio nomine memorat Fagundez. 82. citadus.

Tenetur quidem. Quia licet ea bona com- 43
muni ciuium consensu adhuc finem sint ap-
plicata

238 Theologiae Moralis Lib. XXXI.

plicata sunt tamen addicta pro alendis filiis expositis, quorum parentes in opere laborent, ut constar ex ipsa operis fundatione. Ita Sylvest.

v. Adulterium, num. 7. quest. 5. Navar. sum. c. 16. num. 4. Rebel. part. 1. de obligat. iust. l. 3. q. 10. num. 8. Fagund. tom. 1. Decal. l. 4. c. 1. m. 5.

44 Existimō ^{re} tenēri ad restitūtiōnē tēnēri: eamque gerendā esse hospitālij pī. vbi infantes huiusmodi receptantur. At si aliquā ex tūtōnē ^{hō} causa hospitāli fieri nō possit, pauperib⁹ est pītali ^{hō} facienda, aut opērib⁹ pīs id factandū, ut communiter in materia restitūtiōnis Doctores aduerēunt; proderit enim animabus ea bona applicantium.

PROBL. II.

Pater tēnērit, & nō tēnērit filios, & fi-
lias spūrias pauperes dotare si-
cūt naturali iure alere
obligatur.

45 <sup>Tēnērit qui-
dem.</sup> Tēnērit quidem. Quia cap. Cum haberet, id decidit; ibi: Vixque ad finem (id est, tam pater quam mater) liberis suis secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subminiſtent. Vbi habetur spūrios alendos esse a parentibus pro suarum facultatum ratione. Vnde inferitur, benē valere argumentum de alimentis ad dotem: & idēm ēstē dicendum de illis, ac de dote. Quia dōs datur in vita subfūdītū ad alendam vitam, & loco alimentorum succedit. Tenērit ergo parentes naturali iure filios & filias dotare spūrias pro ratione alimentorum: sicut eodem ex iure tēnērit, & ad id possunt in forensi iudicio, cogītū habeāt facultates. Sic Navar. su. c. 14. n. 17. Sylvest. v. Alimentum, n. 2. Bartol. in l. finali, ff. de his quibus ut indig. n. 7. Bald. in l. Et ne mater. C. de iure dōtū. Sanchez lib. 4. de matr. d. 26. num. 10. & lib. 7. d. 8. 8. num. 32. Azor. p. 2. cap. 40. quest. 6. & alij.

^{Non tēnērit,} Minimē tēnērit, si non velit, nec ad id potest in foro externo cogi. Quia non valet argumentum de alimentis ad dotē: nam alimenta dāntur diētā, & in singulōs mēfēs, vel annos: dos vīdū simul & in vīo cumulo constitūtūr; vnde in dote agitur de maiori parentū prēiudīcio, quā in alimētis. Quārē licet parentēs tēnētur alere, nō tamē tēnērit spūrios dotare: possunt autēm si velint, id efficere. Et quia in dote erit scandalū, non autēm in alimentis soluētis, videtur pater suam incontinentiam renouare, & alios suo prāo exemplo ad peccātūm inducere: non sīc in alimentis prēstāndūt. Ita Panormit. ad cap. Peruenit. de arbitr. num. 1. Vasquez de succēs. creat. lib. 2. §. 20. num. 314. Molina tom. 1. dg. iust. d. 224. num. 22. & Fagund. tom. 1. Decal. lib. 4. cap. 1. num. 7. hanc sententiam probabilem esse fatetur, & magis in eam, quam in primā inclinātū, licet primā eligat, quia communior est, & plurim⁹ Doctorum auctoritate fulcitur.

47 <sup>Hoc puto
probabilis.</sup> Ego autēm licet primā communio rem etiam, & sīc triātēm estīmo, probabilem credo esse secundām, cui quidē adhārēo. Quia dōs non constitūtūr primario ad alendam vitam, sed ad familiā sustentādām; parentes

autēm solum dūctū naturā tēnērit, vitam filiorū filiarūque spūriarū alere, non autēm sustentare familiā. Poterunt itaqū parentes huiusmodi filios & filias si pauperes sint, dotare, si velint, eleemosynā titulō: non tamen dotare; nec ad id possunt in foro interno, aut externo cogi.

PROBL. III.

Si filij qui votum castitatis emisare, id sepe ex incontinentia violent: parentes possunt, & non possunt eis suadere, ut ducant uxorem.

Certum est, delinquerēt lethaliter parentes qui filium, aut filiam voto castitatis ad statum strictam cogunt coniugio colligari. Quæfirūm verō, virūm filio habent vōtū castitatis, & in concubinito existēt, & ita carnis stimūlis agitato, vt pāssim succumbat, & vix se laetat contineat, dicitur suadere possit, ut ineat coniugium, eique id pācipere: vt sic minus delinquit?

Potest plānū. Quia ex duobus malis minus est eligendum: minus autē malum est vīnum. ^{Potest quād.} patrare peccatum, ducendo contra vōtū uxōrem, quam plura sāpē contra idēm vōtū laetitia committere. At līcītū est minus malū consūlēre, vt maius vītētū, vt est communē affātū. Et quia filius per hoc patrī consūlētū minime ad peccandum inducitur: nam cum ille maius peccatum, & plura peccata ex peruersa naturā debilitate patrare soleat, solum tunc ad id inducitur, vt peccatum minūtū, & vt fālētā pārē culpa patrētā desītā. Sic D. Epiphan. lib. 2. cont. heret. 1. her. 6. 1. Vbi post quām docūt. granissimē delinquerēt, qui contra castitatis vōtū matrimonio colligantur: consūlēt ei, qui sāpē cādīt vt matrimonīū īneat. Melius est (inquit) vīnum peccatum pābre, quām plurā melius est, lapsū pālē sibi uxōrem sumere, quām quāriācē occūlīs iaculīs fauciārī. Angel. v. Matrimonīū. 1. impēd. 5. Veracruz. part. 1. spec. a. 15. dub. 1. līm. 1. Matienzo lib. 1. recopil. rit. 1. rub. glo. 1. num. 12.

Minimē potest. Quia vt minus malū licētē consūlētū, opus est, vt ad maius malū iāp. ^{Non potest.} quisque sit determinatus, & vt illius pērpetrātōnē resolute elegerit, ac statuerit apōlē committēdām: & non sufficit prāus habitus hominē ad lapsū carnī impellēs. Vnde cum huiusmodi filius solum ex prāus consūtūne succumbat, nec resolute eleētū habēat matrimonīū: nūquā līcītū erit post vōtū castitatis illi matrimonīū consūlētū, cum id non sit consūlētū minus malū, sed consūlētū malū simpliciter. Ita Sylvest. v. Matrimonīū. 7. quest. 5. dīlō 9. Sum. Astens. pa. 2. l. 8. tit. 10. ar. vni. quest. 10. Hōstiens. sum. tit. de vōtū. num. 5. Gregor. Lopez. l. 2. v. Tanemīdōs. rit. 8. part. 1. Sanch. l. 7. de matr. d. 1. num. 29. Fagund. tom. 1. Decal. lib. 4. cap. 1. num. 17.

Probabilis hoc longe existīmo. Nam vt licita ēt consūlētū, & fāsio minoris mali, ^{Hoc probab.} opus est vt nullo alio remedio possit quisque à maioris mali retrahī patrātōne, nīsi illo mali proposito: vt docet Sanch. l. 7. de

ESCOBA
Theoſ Mor
Tom. III. I.
E IV.

de matrimonio d. 11. num. 21. Sotus liber. 6. de iusta
quaest. 1. art. 5. & alij. Vnde si certis coniecturis
constat, nullum remedium adhuc adhibitum
fuisse à filio, ut ab eo vitio emergat: & illum
nondum animo statuisse matrimonio con-
trahere ad maius malum vitandum nefas erit,
illi ut coniugium ineat, Persuadere. Scio S.
Lothum à Patribus vendicati à culpa offeren-
tem Sodomitis filias constringandas: eo quod
minus malum consiluisse. At idem liber à cri-
mine consulens, quia Sodomitæ maioris mali
iam fecerant electionem. Verum D. Epiphanius
ibi consuluit, ut impetrata dispensatione,
ac debito modo contraheret.

PROBL. IV.

Filius Catholici tenetur, & non tenetur parentibus
hereticis. Ethnici, Turci: & parentes Catholici tenentur, & non tenetur
filiis hereticis, Ethnici, Turci alimenta
impertire, (etiam si converti nolint,) in
graua necessitate.

52
Tenetur
quidem.

Tenetur quidem non solum in extrema,
sed & in gravi necessitate. Quia hac ob-
ligatio ex iure naturæ oritur, nec inuenitur
aliquid ius humanum illam auferens proterue
infidelitatem in peccatum, sic Azor. tom. 2. l. 2. cap.
3. quaest. 3. & 3. Glos. ad cap. 1. verb. Fidelis. dist.
30. & Castro libr. 2. de iusta heret. puni. cap. 7.
Surdusque trahit de alimen. titul. 1. question. 18.
num. 3. afferunt, semper patrem hereticum in-
digentem præferendum esse extaneo Catho-
lico in eleemosyna à filio ergoanda, ut habe-
tur lege Regia 8. tit. 23. p. 1.

53
Non tenen-
tur.

Non tenetur in gravi necessitate. Secus in
extrema. Quia maiori vinculo iuriis naturæ est
pater adstrictus ad filios, quam filii ad pa-
rentes: natura enim descendit à parentibus ad
filios, & non ascendit à filiis ad patrem: Sed
patres Catholici non tenentur hereticos filios
alere, nisi extremè indigentes, ut cum multi-
tibus probat Surdus trahit de alimen. tit. 7. q. 2. à num.
6. Ergo neque filii tenetur alere hereticos
parentes, nisi in extrema constituantur neces-
sitate. Ita Lara leg. si quis à liberis, & si impubes
num. 1. ff. de liber. agnosc. Surdus citat. à num. 29.
ad 35. Sanch. lib. 2. Decalog. cap. 24. num. 7. Fa-
gund. tom. 1. Decalog. libr. 4. cap. 2. num. 6.

54
Hoc probabile est crediderim. Nam pa-
ter potest filium hereticum priuare heredita-
tibus esse cre-
tes, ut constat ex Authent. Ut cum, de appellat.
do.

agnosc. §. Causas, & l. Regia 7. titul. 7. part. 6. Et
Sanch. citatus, afferit, in omnibus casibus, in
quibus possunt parentes filios, ac filias ex-
haredare, posse quoque eis, seculfa extrema ne-
cessitate negare alimenta. Ergo filius Catho-
licus non tenetur parenti heretico alimenta
largiri, nisi in necessitate extremane nec pater
Catholicus filio heretico. Nam cum hæc sint
correlativa, id quod disponitur in uno, etiam in
altero disponitur.

PROBL. V.

Filius tenetur, & non tenetur patrem in-
fidelium in extrema necessitate constitu-
tum alere, si conetur eum à
fide auferere.

Tenetur planè. Quia licet ex fide teneatur
filius patrem de infidelitate accusare, si sit
hereticus, &c. tenetur tamen ex naturæ iure in
extremis constituto succurrere; nam vel heretico
purginaci comburendo alimenta non de-
negantur. Sic Glos. ad cap. 1. verb. Fidelis. dist.
30. Azor. tom. 2. lib. 2. quaest. 2. & 3.

Minime tenetur si parentis, filium Catholici
cum à Fide conetur auferere, & nolit ab ea
intentione reflire. Quia parentes, fratres, &
sorores si nos ad peccatum impellant, deter-
re, & odio habere tenemur, iuxta illud Do-
minicum Luc. 4. si quis venit ad me, & non odit
patrem suum, &c. Quod tunc intelligendum est
(air D. Thom. 2. 2. quaest. 101. art. 4. ad 1.) quan-
do illi filios ad deferendam fidem, & ad ma-
lum compellunt. Vnde si eos deserere tene-
mur: Ergo & eis necessaria alimenta ad vitam
negare, si nolint ab illa intentione defisterre.
Sunt iam non patres, sed hostes animæ, & salu-
tis. Ita ex D. Thome Fagund. tom. 1. Decalog.
libr. 4. cap. 2. num. 7.

Hoc omnino afferendum esse reor. Nam
filii Catholici possunt de heresia crimine pa-
rentes accusare. si eos à Fide conentur amer-
tere, etiam si scient, parentes ob id esse igni
tradendos, ut docet Tolet. libr. 5. cap. 1. ad finem.

Ergo si possunt eos accusare Catholici filii
poterunt etiam eis abnegare alimenta, quam-
uis accidentia deperire. Addit. Fagundez
num. 8. non solum posse eis alimenta abnegare,
si à Fide illos abducere conentur, sed eos posse
etiam occidere cum moderamine inculpati
tueri, si filios ad deserendam fidem vi compel-
lant, tanquam hostes naturæ humane iura
violantes, non tamen in vincula trudere, ut fa-
me deperire. Nam si tempus longius sit, ad
Fidei Censores patet aditus, qui tunc huic mor-
bo gravissimo poterunt mederi. Ariolan. ad
cap. 1. libri 1. Machab. & Auctor. Summula ex
sum. Toleti ad cap. 1. libri 5. in additione.

PROBL. VI.

Fiscus tenetur, & non tenetur, ex bonis confi-
catis patrum filios Catholicos extre-
mè labo-
rantes alere.

Tenetur: nec vñquam in bonis patris pu-
blicantur alimenta debita filiis, imò nec
eorum legitima. Quia sicut filius nō potest nega-
re patri heretico in extremitate constituto præci-
sa vita alimenta nec etiā pater filio: fiscus
autem in loco patris succedit: Ergo tenetur fili-
um alere. An non videatur extrema crudelitas
ob parentum delicta, in quibus à culpa immu-
nes filii reperiuntur, eos quoque velle fame
perire? Sic multi Doctores apud Peregrin. de
iure fisci, libr. 5. tit. 1. à num. 34. usque ad 44. &
apud

240 Theologiae Moralis Lib. XXXI.

apud Farin. Pract. tom. 1. p. 1. tit. de delit. & pan.

9.24. a num. 3.

29
Non tenetur.

Non tenetur, sed ob crimen læsa maiestatis & hæresis dumtaxat negari possunt filii alimenta ad vitam necessaria post bonorum patris publicationem. Quia etsi parentes tencantur iura naturæ filios alere, & fiscus loco succedat parentum: tamen ob hoc non impeditur parentes quin possint omnia sua bona, nullis alimentis filiorum reseruatis, hypothecæ alieni subiiceret, & per contractum applicaret: & ex vi huius hypothecæ sœpè à creditoribus omnia usurpantur, nullis deductis filiorum alimentis: Ergo à fortiori id poterunt per delatum: nam prior obligatio oritur ex voluntate propria parentum, posterior vero ex legis statuto ob bonum commune. Ita Imola, Clement. Pallor. num. 15. de Judent. & re iudeic. Ioan. Lupus cap. Per vestras, notab. 3. §. 2. num. 16. de donat. inter virum, & uxor. Simanc. de cathol. in his. tit. 29. num. 12. Lara. 1. Si quis à liberis, §. si mater. num. 16. ff. de liber. agnosc. Sanch. 1. 2. Decal. cap. 16. num. 15. Bossius. in sua pract. criminis. de bono. public. num. 8. Fagund. tom. 1. Decal. 1. 4. cap. 2. num. 9.

30
Idem affer.

Certè exceptis criminibus læsa maiestatis, & hæresis, in publicatione omnium bonorum ob alia quæcumque delicta, semper reseruatur filii, natus ante præfata publicationem, sua alimenta. Profectò autem latam hæresis sententiam incurset, & ante bonorum publicationem, gravissimum peccatum est, filii hæreticorum alimenta negare, & in humana crudelitas, vt afferunt primæ sententiae Autores. Et idem dixerim, autem sententiam criminis læsa maiestatis incursa: nullo enim iure id geri potest.

PROBL. VII.

Tenentur, & non tenentur naturali ex iure, parentibus fili, in extrema necessitate constitutis alimenta impertire.

61
Non tenetur
natura iure,
sed genitum.

Parentes quidem tenentur iure naturali alimenta præfare, filij vero parentibus non iure naturæ, sed iure gentium. Quia natura descendit a parentibus in filios atque adeo præfatori naturæ iure, & proximiori debent parentes liberos amare quam liberi parentes. Deinde quia bellus, in quibus totum ius naturæ Author dispositus elucescere hominum in exemplum, filios alunt suos, non tam filii parentes præter vnicam cyconiam, cui id tanquam insigne attribuitur, & ob eam causam pietatis habetur in symbolum. Sic multi iuri canonici perit, quos, preffo nomine, memorat Fagund. citandus. Bartol. ad l. si quis à liberis. ff. de liber. agnosc.

62
Tenentur na-
turali iure.

Filii eodem naturæ iure tenentur alimenta parentibus in extrema necessitate aut quasi extrema constitutis, qua tenentur parentes filii prouidere. Quia parentes ac filii sunt correlative. Vnde quod de his dicitur, de illis necessum est dicatur. Et quia natura rationabilis strictiori iure obligat filios erga parentes, quam parentes erga filios: vt docet D. Tho. 2. 2. q. 26. art. 8. ad 3. Nam quidquid filius habet, habet à patre, pater vero nihil habet à filio: & ideo

ratione beneficj accepti tenentur filii parentibus maximè prouidere. Ita D. Tho. citatus. Sylvest. v. Fili. q. 21. Azor. tom. 2. l. 1. cap. 6. q. 1. Tolet. l. 5. cap. 1. num. 3. Fagund. tom. 1. Decal. l. 4. cap. 2. num. 12. & ex Iurisperitis Menoch. Cardoso, Surdus apud eundem Fagundez. Leg. Rebol. de int. p. 1. 5. q. 8. num. 8. præ omnibus doctissimè de hac re differenter.

Evidenter licet ius naturæ absolutè magis inclinet parentes, ad prouidendum de alimento filii, vt in bellis aspiciatur: nō ita ius naturæ rationabilis; plus enim ius naturæ rationabilis filios inclinat ad prouidendum parentibus propter beneficium totius esse, ac vita ab eis acceptum: quam parentes ad prouidendum filii, cum nihil ab illis acceperint.

PROBL. VIII.

In necessitate extrema prius succurrenti pa-
tri, quam proprio filio: prius succurrenti
proprio filio, quam patri.

IN extrema necessitate prius quis succurrere debet proprio filio, quam parenti. Quia pro-
pensione naturæ plus amant parentes filios, præsum-
posuimus, quoniam parentes, à quibus fuere pro filio, quid
ipsi progeniti amant enim illos tanquam alii
quid sui, ac proinde amant se in filiis: amant enim in filiis illud esse, quod a se acceperint.
Vnde succurrendo in extrema egestate filii,
quasi sibi succurrunt: prius autem sibi debent,
quam parentibus subuenire. Sic Bartolus ad l.
si quis à liberis. ff. de liber. agnosc. Angel. v. Fili.
us. n. 24. & alij Iurisperiti.

In necessitate extrema prius quis subuenire debet parentibus, quam propriis filiis. Quia si filii totum summum esse, ac vitam, & quidquid ha-
bent, à parentibus habent: parentes vero nihil
habent a filiis præter iacula, spinas, & curas,
quibus maxime anguntur, iuxta illud Iacob. 49. Ruben primogenitus mens, principium
doloris mei. Certè cum doloris sui principium
vocat, quia cum primus illius filius esset,
primum ceperit parentem curis stimulare circa
vitæ illius remedium querendum. Ita Tolet. l.
5. cap. 1. num. 3. Sylvest. v. Fili. §. 16. Azor. tom. 2.
l. 1. cap. 3. q. 16. Schola Thomist. post. D. Tho.
2. 2. q. 26. a. 8. ad 3.

Porrò necessitas extrema, cum parentes adeo
est inops, vt neque habeat vietum, nec vesti-
tum, neque induitriam ad illum comparandum:
& necessitas granis, cum ad se alendum cog-
atur eleemosynam petere contra status decen-
tiam: adeo filium adstringit in parentem, vt in
utramque, si possit, ei teneatur sub mortali de-
cessarii ad vitam prouidere: in extrema patri
prius, quam filio: in grani prius filio, quam
patri. Ratio diversitatis est, quia extra necessi-
tatem extreamam solum naturalis propensio & ius
naturæ præcise à ratione consideratur in pa-
rentibus erga filios: propensione autem naturæ
magis diligunt parentes filios, quam filii
parentes. At cum illos ex præcisa naturæ vi plus
amant, consequens est, vt ex ipsa præcisa vi na-
tura plus illos debeat extra extreamam nec-
cessitatem prouidere, quam parentibus. At vero in
extrema necessitate consideratur ius naturæ
ratione formatæ; dictat autem naturalis ra-
tio

Sect. II. De Præcepto IV. Problemata. 241

tio, ut in extremis magis diligamus eos, à quibus maiora accepimus beneficia. D. Tho. 2.2. q. 26. a. 8. ad 2. fatur. *Patribus secundum rationem coniunctionis ad se ipsos naturaliter pluris sunt filii diligibiles secundum rationem eminentioris boni, (id est, secundum considerationem maioris beneficij) filii naturaliter pluris sunt parentes diligibiles.* utraque quidem necessitas tam gravis, quam extrema adeò obligat filios, ut lethaliter delinquent, si relictis parentibus, Religionem ingrediantur.

PROBL. IX.

Tenetur, & non tenetur filius in Religione professus, ex ea exire si in saeculo melius possit parentes gravi necessitate laborantes succurrere, siue necessitas ex antecesseris professionem statuerit ei subsecuta.

67 *Cetera supponuntur.* **S**uppono, in necessitate extrema parentis teneri filium professum è Religione exire etiam prælatis renitentibus, ut illi opitulari valeat. Quia præceptum naturale honorandi, alendique parentes est prius & absolutius obligatio vita ex professionis votom vobis ex natura sua fuit conditionatum, hoc est: *Vobis vero professionem, & me nonquam habitum, ac clausum dimisum, nisi hoc meum votum aliquando præcepto aliqui natura repugnet.* Tota ergo difficultas est, an non in extrema, sed in gravi parentum necessitate teneatur filius professus è Religione exire, si sic parentes possit iuare? In primis vero communis omnium sententia est, non teneri, nec posse licet exire, si melius aut æque bene ex Religione, ac in saeculo parentes possint à filio iuari. Solum ergo *casus* manet de iis filiis professis, qui in saeculo (non ex Religione) parentum possunt sufficienter necessitati subvenire.

68 *Tenetur exire, licet non precesserit professionem parentum necessitas.* **T**enetur filius professus egredi petita, & non obtenta licentia ad gravem parentum necessitatem subleuandam, siue ea necessitas antececerit professionem, siue eam sublequaretur. Quia tam vota, quam iuramenta quibus nos Deo obligamus, semper intrinsecè hanc secum deferunt conditionem: *Vobis, dammodo hoc Dei præcepto, aut vinculo naturalis iuris non repugnet.* At de præcepto Dei, ac iure naturali est, ut filii parentes iuuent, ac colant in gravi necessitate constitutos, si possint. Et quia si ea gravis necessitas acciderit ante professionis votum sufficienter impedit ingressum Religionis filiorum voto promissum: ergo post professionem in tantum impedit obligacionem illius, illamque suspendet, in quantum aduersatur subficio debito de iure naturæ parentibus, cum facta fuerit notabilis rei promissa mutatio. Sic Anchona de potest. *Papa*, q. 5. 4. 1. *Henricus de Ganda. quodlib. 6. q. 9. Iansen. concord. Euang. c. 60. ad illa verba, vos autem dicitis. Viguer. l. 1. Inflit. moral. c. 6. §. 7. Corduba in Regul. D. Francisc. c. 2. q. 6. a. 2. Cittari assolent pro hac sententia Maior in 4. dist. 38. q. 16. concl. 2. *Adrian. quodlib. 1. a. 3. ad 7. & Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.**

Palati. in 4. dist. 38. d. 1. in flut. ad 3. fol. mīhi 853. Sed hi tres, si perpendantur accurate, de necessitate extrema, haud de gravi loquuntur.

69 *Non tenetur filius professus egredi ex Religione, si parentum gravis necessitas professionem sublequuta fuit: tenetur vero, si professus partus patitur.* Quia si parentes ante professionem iam *cum non præcesserit* Quia si parentes ante professionem iam *cum non præcesserit* erat in illa gravi necessitate, iniuste filius professionem emisit, ac proinde egredi tenetur. Et quia cum ante professionem teneretur filius parentes iuare, transit per professionem cum eo onere in potestatem prælati; res enim semper cum suo onere in potestatem alterius transit. *Ex literis, de pignoribus.* At si parentum necessitas professionem sublequitur, nulla erit filio obligatio deserendi Religionem. Quia præceptum succurrendi parentibus non obligat filios ad relinquendum statum, sed intra eundem statum quem habent illos obligati; si enim filii sunt coniugati, non obligat illos ad relinquendum vxorem, & habitandum cum parentibus causa illis succurrendi. Ita *Tolet. l. 5. c. 1. num. 5. Nauar. sum. c. 14. n. 14. Sylvest. v. Religio 6. q. 9. Ludou. Lopez p. 1. Inflit. c. 54. Rodrig. 10. 2. sum. c. 6. numer. 4. Anton. Cucus l. 3. Infl. maiorat. sit. 1. n. 126.*

Ego autem partim cum primæ, partim cum secundæ sententia Doctribus conuenio. Non tenetur filius validè professus egredi Monasterio, petita, & non obtenta facultate, ad parentes in gravi necessitate constitutos succurrendi, siue ea necessitas daretur ante, *70* *Parvum cum prima, partim cum secunda sententia. Autem in flut. ad 3. fol. mīhi 853.* siue post professionem: potest tamen id efficiere, si velit, prefata facultate petita, & non obtenta. Quia si filius sit Clericus, non tenetur in militia nomen dare ut parentes in magna necessitate constitutos iuuent: quamuis eo solo modo, eos iuare possit, & aliter non possit; nam status illius id non patitur. Ergo neque filius professus tenetur eos iuare Monasterio, ac habitu dimisso; id enim Religiosus status non patitur; poterit tamen id gerere, si lubeat, petita, (ut dixi) & non obtenta facultate. Quando enim finis est licitus media vñica ad talem finem licita etiam erunt. Certe Prelati habent iustam causam concedendi Religiosis hanc licentiam, si ab eis petatur, si extra Monasterium succurrere parentibus possint, & intrâ non valeant: Ergo iustam causam habebit tunc Religiosus exundi, ea petita, & non obtenta ratione granitatis, ac necessitatis materia. Mecum *Sa. v. Religio, numer. 2. Armil. v. Pietas, numer. vii. Rosel. v. Religio 2. n. 2. 7. D. Antonin. p. 3. tit. 16. c. 2. §. 1. Corduba sum. q. 141. a. 2. Alens. 3. p. 9. 33. memb. 4. a. 1. Manuel. 10. 2. qq. Regul.* Hanc licentiam possunt dare Generales, & Provinciales. *Nauar. l. 3. Confil. tit. de Regularibus, in edit. 1. confil. 55. nu. 2. in 2. vero confil. 71. num. 2.*

**

**

X

PROBL.

PROBL. X.

Quando Religiosa petit, & non obtenta licen-
tia, Monasterium licite egreditur, ad innando
parentes in gravi necessitate consiluio: potest
& non potest licite habuum extermum dimis-
tere, si dimisso valeat, & non dimisso non valeat
parentes innare.

⁷¹ Pet. 3. quidem. Potest quidem. Quia cui conceditur finis, conceditur etiam medium necessarium aetalem finem. Sie Fagund. to. 2. Decal. 1. 4. e. 2. nu. 28. Nauar. in commento 3. de Regular. num. 49.

72 Non potest. Quia huiusmodi licentia dimit

72 Non potest. Quia huiusmodi licentia, dimittendi habitum a solo Papa concedi potest, cum sit res grauissima, & tam aliena a Regulai statuta, ut neque etiam Religiosus profellus factus Episcopus habitum possit exuere. Vnde si solus Papa eam dare potest, minimè poterunt eam Superioris: & consequenter neque etiam ipse Religiosus habitum poterit ea petita, & non obtenta dimittere. Ita Rodriguez, t.2. sum. c.6. n.4. Nauar. mutans consilium l.3. *Consil. tit. de Regulari. Consil. 5.4. num. 2. in 2. edit. Consil. 72. num. 2.* *in extrema quæsiem
necessitate omnia quoad vslum tantum, non solum
quoad dominium, sunt communia. l.2. §. Cun in 2.
eadem. f. ad legem Rodianam de iactu. Fuerunt
enim res à principio diuise sub conditione re-
dibilitatis, ut scilicet, in extrema necessitate ad
scum priorem statum communitatis, quoad
vslum tantum redirent: vnde eam vslum ipsius
rei in ea extrema necessitate factus sit commu-
nis, & alioquin magis quis parenti astringa-
tur, quam creditori, & melior sit conditio pos-
sidentis: hinc sit, ut parente, & creditore ad ex-*

73 Crediderim planè posse huiusmodi Religio-
sum habitum dimittere, si non aliter, nec alio
modo iuuae parentes valeat graui necessitati
addictos, nisi illo dimisso. Nam si ei tūc licitus
est egressus, cur non licebit etiam medium ne-
cessarium ad hunc finem: præsertim cum non
habitus, sed virtus Religiosum efficiat. Nec est
simile de Episcopi exemplo. Quia nulla necel-
litas Episcopum cogit Regularum ad exuen-
dum sua Religionis habitum ut patet. Profes-
et d quod Prælati Religionum, qui facultatem
dare possunt Religio, ut ad tempus Religio-
num egreditur ad iuuandos parentes: possunt
etiam enim dare ad habitus mutationem, si sic
valeat illos iuuare, & aliter non valeat. Quod
clarè Nauarrus pro prima sententia citatus sup-
ponit. Docet enim præfatam licentiam non
esse concedendam ab Ordinario Prælato Reli-
giosorum, nisi quando habitu retento paren-
tes suos commode iuuare non possint. Ergo ex
sententia Nauarri, quando aliter eos iuuare non
possunt, poterit eis proprius Prælatus licentia ad
mutandum habitum impetrare. Monuerim, que-
haec tenus dicta sunt de parentum necessitatibus
intelligenda etiam esse de necessitate religio-
rum alcedentium, aorūm scilicet, & proauo-
rum. Quia omnes illi vi parentes reputantur,
& sunt heredes necessarij decedentiam ab in-
testato, & descendentes eorum ad inuicem ipso
iure, & idēo mutuo sibi alimenta præsta-
tentur, si necessitas urget.

PROBL. X I.

Parentibus, & creditoribus ad extremum redactis teſtentur, & non tenentur filii potius parentibus, quam creditoribus subuenire.

74 **T**enetur potius subuenire creditoris, quam parentibus. **Q**vando debitor, & creditor simul ad extremam necessitatem deueniunt, tenetur debitor, potius creditori quam sibi ipsi subvenire: Ergo a fortiori tenetur potius creditoribus, quam parentibus necessaria præstare. Antecedas probatur: quia dupli iure ac nomine ea res creditibus debetur, & quia res est sua, & ab eo accepta fuit: debita enim non compitantur cum bonis debitoris; & quia est in ex-

trema necessitate constitutus: debitor autem
vnico tantum ire, & titulo eam potest retine-
re, ratione scilicet extremae necessitatis; Ergo
tam ipso debitore, quam parentibus illius ad
extremam necessitatem redactis, tenetur debi-
tor eam rem potius creditor i reddere, quam si
bi retinere, aut ea parentibus subvenire. Sic
Scotus in 4. dist. 15. q. 2. a. 2. Pichard ibi, a. 1. q. 4.
ad 5. Gabri. ibid. n. 2. a. 2. concl. 2. Medina de res. 2.
q. 3. claus. 4. ad 4. Angel. v. Refutatio, n. 3. Aramil.
ibi, num. 27. Nanar. sum. cap. 17. num. 60.

Non tenetur debitor potius creditori, quam sibi, ac parentibus subvenire; sed sibi, & parentibus prius, postea creditori. *Quia* in extrema necessitate omnia quoad vslm tantum, non *in fiducia* quoad dominium, sunt communia. *U. S. Cm in* ⁷⁵ *ff. ad legem Rodianam de iactu.* Fuerunt enim res à principio diuisæ sub conditione redibilitatis, vt scilicet, in extrema necessitate ad suum priorem statum communis, quod vslm tantum redirent: vnde *cam vslm* ipsius rei in ea extrema necessitate factus sit communis, & alioquin magis quis parenti astringatur, quam creditori, & melius sit conditio possidentis: *hinc sit*, vt parente, & creditore ad extreemam necessitatem devenientibus, potius parenti quam creditori ea re debitor subvenire tenetur. *Ita Azor. to. i. 12. c. 8. q. 5. Palud. in 4. dist. 15. q. 2. a. 1. concl. 1. Sotus l. 4. de iust. q. 7. a. 1. ad 4. Caiet. 2. 2. q. 6. 2. a. 5. ad 4. Table. 2. Restitu. quæst. 4.*

Duplicem sententiam, valde esse probabilem iudico, secundam verò probabiliorem. Itaque non tenetur debitor in eadē necessitate constitutus extrema, prius creditori, quam sibi succurrere; quia possidet ipse, & quia res in ea circumstantia, quoad ultum ad priorem statum communisatis rediit. Creditore autē, & parēt eadē necessitate prellis, prius succurrere debet filius debitor parenti, quā creditori subvenire.

PROBL. XI

Esto tenetur debitor prius sibi, quia creditori subuenire, dum ipse, & creditor eadem extrema laborant necessitate. Porro redemptio meliori fortuna, debitor tenetur, & non tenetur, si quod parenti debet succurrere, creditori restinere.

TENETUR EQUIDEM. Quia in extrema illa necessitate non dominium rerum, sed vius ^{Tenetur quidem.} tantum factus fuit communis. Quare cum dominium rei semper apud creditorem maneat, sequitur, præterlapsa ea necessitate, & fortuna meliori redeunte, rem domino suo esse restituendam. Sic *Nauar. f. ium. c. 17. n. 61. T. T. l. 8. c. 26. n. 4. in alia editione, l. 5. cap. 24. verf. vlt.* Vbi docet, eum qui aliquid ab aliquo in extrema necessitate accepit, vidi ab eo furo abstulit, si postea ad pinguiorē fortunā redeat, teneiri illud restituere. *Medi. C. de paria. tr. 5. de elemos. Adrian. in 4. de restit. Almayn. in 4. diff. 15. q. 2. Couar. regula. peccatum. part. 2. §. 1. num. 4. Joan. Andr. & Abbas ad cap. si quis, de furtis. Fagund. libr. 4. Decalog. cap. 2. num. 3. 3.* ^{ob}

Minimè tenetur. *Quia omnis restituçō obligatio, vel oritur ex ratione rei accepte, vel ex ratione iniusta acceptiōnis: Atqui is, qui consūpsit alienum in extrema necessitate cōstitutus, nō obligatur ratione rei accepta, iā enim ea res apud eū nō extat cū bona fide ab eo cōsūpta fuerit: Ergo nō tenetur illa ex hoc capite restituere.*

Sect. II. De Præcepto IV. Problemata. 243

restituere. Nec tenetur etiam illam restituere ratione iniusta acceptioris, quia bona fide accepit, & bona sine consumpcio: nam omnis acceptio aut est iusta, aut est iniusta; in præsenti causa non potuit esse iniusta, nam res accepta fuit bona fide, & quia in extrema necessitate omnia sunt communia. Ita Scot. in 4. d. 15. q. 2. a. 4. Sylvest. v. Furum. q. 5. Navarra de restit. l. 3. c. 1. numer. 344. Angel. v. Furum, quest. 37. Fomus ibi. numer. 10. Rofel. ibid. numer. 5. Tabie. v. Restitutio, quest. 4. Azor. tom. 2. libr. 12. cap. 8. quæst. 7.

79 81
 Primam sententiam probabiliorem esse cœdiderim. Quia si res ante extremam necessitatem deberetur ex contractu vel quasi contra-
 plano, eligo, &c. ex delicto, vel quasi ex delicto: & postea quis in extrema necessitate positus consummiceret; illa restituere deberet, vel affirmationem illius soluere, ut est communis opinio: Ergo etiam tenetur restituere, quando in summa necessitate accipit, ac concurrit, si postea ad di-
 tioem, pernentem statum, cum eadem sit ratio. Certè lege tantum charitatis, misericordiae, ac pietatis, tenetur succurrere proximo extremè laboratori, non de iustitia: commodando scilicet, vel alio modo ei de remedio prouidentes, vel locando, quo ab ea necessitate subleuetur: non dando, nec tradendo, ac transferendo dominium illius; alioqui illi, qui alibi est di-
 uis, & in hoc loco extreme eger, tenetur ex iustitia rem dare, non commodare, aut locare: quod est dictu durissimum. Si enim tenebatur illam de iustitia ei dare, poterit ille in ea ne-
 cessitate hic positus, & alibi abundans, eam abque obligatione restitutio furari, quod absursum esse, quis non videat? Ceterum quavis quis in extrema necessitate constitutus licet rem accipiat, & consumat: accepit tamen, & consumit ex conditione, ut postea ad meliorem fortunam recurrens premium illius restituat. Fuerunt enim à principio res eo pacto divisa: nec per consumptionem quis sit illarum dominus, sicut qui rem emit bona fide, & consumpsit; tenetur postea bona fide sublata, & mala fide redempta, eam restituere; quia sub ea conditione in ipsa emptione ac venditione tacite inclusa illam emit.

PROBL. XIII.

Filijs maiores natu tenentur, & non tenen-
 tur, debita parentum soluere
 ex bonis ma-
 joratus.

80 82
 Tem. in fol. Filijs primogeniti, qui nihil aliud bonorum præter majoratum à majoribus institutum à patre acceperunt, tenentur soluere debita patri contracta ad familiam alendam, solvendam famulorum mercedem, domus locationem, &c. (& idem est dicendum de maioratu, quem patres instituerunt, siue, ante fine post debita contracta.) Quia ea debita parentum conuersa fuerunt in vilitatem filiorum primogenitorum, ad quos bona vinculata maioratus spectant: At vbi res aliena conuersa est in alienius vilitatem, quavis ille non acceperit, tenetur tamen in defectum accipientis, qui solvendo non est, Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

eam soluere. I. His solis, ff. de condit. indebiti, vbi decernitur, ius repetendi pecuniam competere solum contra recipientem: quod intelligendum est, quando recipiens est solvendo; nam si solvendo non sit, competit etiam (iuxta Clo. am. v. Proficit) contra eos, quibus proficit, modo illi rem eam habeant ex causa lucrativa: securus si ex onerosa: sed quando parentes pecunias mutuas accepérunt, pecunie illæ conuersæ fuere in vilitatem, ac commodum filiorum, habentque illas ex causa lucrativa: lucrati enim sunt eam vilitatem, & illud commodum, non ex causa onerosa: Ergo patre impotente ad solvendum, tenentur filii maiores natu ea debita perfoluer. Sic Gabri. in 4. d. 15. q. 3. p. 4. 3. proposit. D. Tho. 2. q. 62. a. 7. ad 2. Bartol. I. His solis, ff. de condit. indebiti. Lupus rubr. de donis inter vi-
 rum, & uxorem, §. 66. n. 5. & Barbo. I. ff. constan-
 ti. 2. c. sum. 5. 2. ff. soluto matrimonio.

Filij primogeniti non tenentur illa debita à patre contracta soluere ex bonis suis, aut ex Soluere nō redditibus maioratus. Quia si Antonius v. gr. vt fuis satisfaciat creditoribus multam pecuniam mutuam petat, & accipiat bona fide, putans se potea eam posse soluere, et si postea contrarium eveniat, nemo dicet, creditores illos, quibus eam pecuniam soluit, teneri eam soluere posterioribus creditoribus, à quibus eam accipit: & tamen tota ea pecunia in illorum vilitatem conuersa est. Ergo similiter quamvis pater inop. expenderit aliquam pecuniam, quam ab illis mutuo accepit in filiorum alimentum, & vilitatem, non tenebuntur filij ex propriis bonis vinculatis ea debita soluere, quamvis in illam vilitatem fuerint conuersa. Ita Sanch. 1. 9. de matr. d. 4. n. 28. & 29. Alciat. I. ff. eum seruum 27. ff. se-
 cundum petatur. Decius ibi, n. 1. Molina tom. 2. de inf. d. 435.

Probabilis fatis hæc sententia est, sed probabiliorem planè eligo primam. Nam quæd patre est pauper, & filij dinites, tenentur filii patrem alere cum tota familia: Ergo filii maiores natu cum sint dinites, tenentur soluere debita facta à patre ad ipsos, & eorum familiam sustentandam. Et quidem alienum prorsus à ratio-
 ne est, ut credores amittant pecuniam illam, quam nobilibus gratis accommodarunt de qua constat. Quisli conuersam in commodum, & vilitatem filiorum maiorum, naturali quo enim licet filii maioribus natu habentibus bona vinculata furari, salvi bonis vinculo astrictis, ad alendos parentes, & familiam illorum, cum id perinde sit: nisi enim creditores illam eis pecuniam accommodarent, bona maioratus minueretur magis, ac magis, ac oppignorarentur: cum ergo non tenebuntur postea filii ad huius debita.

PROBL. XIV.

Possunt, & non possunt filie in qualibet etate cuicunque numero siue digno, siue indigno absque metu exclusionis à dote, & alime-
 tis. Quia huiusmodi pena, ex hæredationis per ius Canonicum est, & non est abrogata.

Possunt ex iure patres filias ex hæredare, 83
 eisque alimenta, seclusa extrema nec-
 fitate, negare, si ante vigesimum quinum statu-

annum etatis sue sine parentum consensu nuperint, vel peccauerit in corpus suum, vel luxuriosam vitam elegit. Qua si erim itaque, nunc hodie possint filia in qualibet etate cuiuscumque hue digno, hue indigno nubere absque metu exclusionis a dote, & alimento?

84 Possunt quidem. Quia huiusmodi pena per ius canonicum in favorem matrimonij est abrogata. Hac enim pena manifestè est contra libertatem matrimonij, quam Ecclesia in uiolabili admodum esse requirit, eaque de causa nulla pena in ea locum habet, ut pater ex cap.

Gemma mulier, de sponsal. quamquæ Ecclesia grauiter tuerit. Trident. ses. 24. c. 9. ibi: Quare cum maximè nefarium sit matrimonij libertatem violare, precipit Sancta Synodus Magistris & principibus secularibus cuiuscumque gradus dignitatis, & conditissimis existantibus anathematissima pena, quam ipso facto incurvant, ne quouis modo directè vel indirectè subditos suos, vel quocumque alios cogant, quoniam liberè matrimonia contrahant. Ergo talis pena erit nulla, & ipso iure abrogata, cum libertatem matrimonij latet. Sic Navar. sum. c. 14. n. 15. D. Tho. 2. 2. q. 124. a. 5. Couar. p. 2. de matr. c. 3. §. 8. n. 6. Ledef. 2. in 4. q. 49. a. 6. qui legem Tauri 49. damnat, quæ hanc penam statuit in filiis sine consensu parentum nubentes. Sanch. l. 4. de matr. d. 65. n. 2. quamvis contrarium dicat probabilissimum.

85 Minime possunt. Quia huiusmodi pena per ius Canonicum non est abrogata. Quia matrimonium non solum est sacramentum, sed etiam contractus civilis, & quo ex capite est contractus non effugit ius civilis dispositionem; potest enim ius civile penas statuere, ad coercendum contrahentium abusus, & ad vitanda scandala, quæ inde & plurima, & maxima affolent oriri. Certe quoniam causæ matrimoniales, in quibus agitur de fure, ac valore matrimonij, nempe an sit validum, vel irrumum, an cum peccato, vel sine peccato contractum, sunt merè spirituales, & ad Ecclesiæ tribunal pertineant, ut deciditur in Trident. ses. 24. can. 12. tamen abusus matrimonij per penas coercere, & leges penales ad illos coercendos statuere, non est causa merè spirituale; sed negotiorum est merè temporale. Sic causa hereticis merè spirituale est, quando agitur, num hic homo fuerit hereticus, necne & an penas hereticis statutas incurrat? & tamen ius civile, ac secularis potestas penas contra hereticos statuit, ad vim heretos cohibendam; & validas sunt leges, ac iusta, minimè quæ abrogata. Ita Rebcl. p. 3. de iust. l. 1. q. 16. fct. vlt. n. 29. Molina 10. l. de iust. 11. 2. d. 176. Salon. 2. 1. post q. 6. tr. de domin. q. 5. a. 5. Vega l. 55. sum. casu 359. Viger. Ledef. & alij apud Santiuum citatum n. 1. Fagund. to. 1. Decal. l. 4. c. 3. n. 5.

86 Probabile est, utramque sed mihi secundum, ut mihi eligam. Nam iudico, huiusmodi penam non esse contra matrimonij libertatem; cum adhuc liberè, & validè possint filia sine parentum consensu contrahere. Imò non solum contrahentium libertas non arctaatur, sed perficitur, cum libertas ad ordinatè contrahendum penam præscripta admittitur, seu retardatur: alioquin Deus & Angeli liberi non essent ex eo, quod peccare non possint.

Nec leges civiles contractum matrimonij prænunt, viamque iuris in tradenda mutua corporis potestate; sed inobedientiam, & inordinationem in hoc iure abutendo. At Tridentini testimonium nihil probare ad intentum Doctorum primæ partis reor. Neque enim negamus, causas matrimonij esse merè Ecclesiasticas, & spirituales, quæ ad iudicium Episcopi spectent; sed dicimus, aliud esse causam matrimoniale, aliud prohiberi abusum Reipublicæ secularis ipsi contrahentibus noxiom, qui coniunctus est cum ipsa causa spirituali. Illud primum spectat solum ad Ecclesiasticam potestatem: punire autem hoc secundum, postquam matrimonium est contractum, nihil se immiscendo, an contractus sit validus, an invalidus? an iuxta Ecclesiæ leges celebratus, nec ne ad seculari attinet potestatem: ad quam eadem ratione pertinet, sancire antecedenter leges, & penas statuere, quibus huiusmodi abusus coegerant, vel puniantur.

PROBL. XV.

Potest, & non potest de iure communi, ac Cesareo filia, quæ ante vigesimum quintum etatis sue annum nupsi indigno, libero tamen, sine parentum consensu, exhæredari.

Potest equidem. Quia quod ad patris vel matris iniuriam attinet, perinde est, potest, & non potest de iure communi, ac turpem vitam eligere, & ius commune hæc merito debet paria reputare, cum non maiorem ingratitudinem committat in parentes filia, quæ absque illorum consensu turpem vitam eligit, quam quæ nubit indigo. Sic Rebcl. p. 2. de iust. q. 14. fct. 1. 2. numer. decimosexto. Molina de primogen. l. 3. capite 9. à m. 32. Couarr. p. 2. de sponsal. cap. tertio §. octauo, numero quinto. Glos. ad c. de raptorib. Barbofa 4. p. legi 1. ff. soluto matrimon. numer. 39. Anton. Gomez. tom. 1. variar. c. 11. numer. 11. Iulius Clarus §. Testamentum q. 41. Porro hi Autores nituntur Authent. Ut cum de appellationib. §. causas vbi statuunt, & si aliqui ex parentibus volenti filie, vel nepti maritum dare, & dotem secundum substantia vires adficere: illa verò non consenserit, sed luxuriosam vitam elegit, exhæredari posse: modo tamen illa vigesimum quintum etatis annum non explerent. Nam si illos expleuerit, & parentes distulerint, ei maritum querere, & ex eo contigerit, in suum corpus peccare, aut sine consensu parentum libero homini, & non seruo nubere, parentes eam exhæredare non poterunt. Nolumus enim (ait Authenticum) hoc ad filia ingratitudinem imputari. Quia nuc non sua culpa, sed parentum id commisere cognoscitur.

Maxime potest. Quia præsumtum Authenticum solummodo loquitur de filia, quæ ante vigesimum quintum etatis sue annum elegit, luxuriosam

riofam vitam degere cum tamen ei pater velit
dotem, & maritum dare: & nihil loquitur, nec
verbum quidem de filia, quia nubit digno, vel
indigno: vt patet ex illis verbis: si alicui ex
parentibus volenter filie sua vel nepotii maritum
dare, & dotem secundum vires sua substantia pro
ea prestare: illa non consenserit, sed luxuriofam
vitam degere elegit. Ergo cum sit questio de
materia penalis, non est extenda illa pœ-
na exhereditationis de casu ad casum non so-
llem ob paritatem: sed nec etiam ob maiori-
tatem rationis iuxta recipiorem sententiam.
Ita Molina rō. 1. de inf. d. 176. num. 8. Fagund.
tom. 1. Decal. 1.4. cap. 3. num. 8. Sanch. 1.4. de ma-
rit. d. 2.3. num. 3. Henr. l.11. cap. 6. n. 3. & plures
alij à Sanctis citati.

89 *Certe hanc partem longe probabiliorē
esse reor: nec contrariam approbarim. Nam
postquam illud Authenticum præscriptis posse
exharedat filiam, quæ post vigescimū quin-
tum etatis sua annū, sine patris consentiu-
mārīto s̄e colligat, māncipio tamē, & non li-
bēro: & postquam annimerauit casū, in
quibus parentes possunt filias, & filij paren-
tes exharedatē, statim adiicit: sed quia cau-
sa, ex quibz ingratī liberī debent indicari in
diuersis legibz disperſa & non aperiē declarā-
tas innēmū: ideo necessāriū esse perspexi-
mus, eas nominatiōnē p̄fētē lēge comprehendēre;
ut p̄tēr ipsis māli liceat, ex alia lēge ingra-
tiendū casūs apponere, nīs quā in hūtis con-
stitutionis serie contineantur. Quibus verbis satis-
ius commune voluit paritatem rationis exclu-
dere aliarū causarū. Vnde cum in his non
contineatur casūs de filia, quæ ante virginī
quīque annos etatis nubit indīgo: profectō
p̄tēr rationē, & inris communis intentio-
nē p̄cēnam exharedatē p̄fati Doctores
ob paritatem rationis extendunt ad filiam, quæ
nubit indīgo: cum re vera non sit v̄t̄bō: ra-
tio; minor enim ignominia parentum est: filiam
turpē vitam agere, quam indīgo nubere.*

PROBL. XVI.

Quando pater non exhiberet auit filium, nec
filius patrem de iure communis possit, &
non possunt heredes hoc allegare, ut ab
eis hereditatem adimant.

90 **P**ater casum affigatum de filia nubente in-
digno contra parentum voluntatem; plures
casus à iure affigantur, in quibus parentes
filium, & filius parentes exheredare possit: quos
opera pretium indicare. **Q**uartuordecim itaque
casus anumero, in quibus filii, ac filie à patre,
aut matre exheredari possunt. **S**i filius vel filia
violentas manus in patrem, vel in matrem in-
iecerint. **S**i in eos verba iniuriosa iactitaverint
presertim in loco publico, vbi robore offundi
possint. **S**i contra parentum voluntatem mimos
egerint, & se histrionibus associaverint. **S**i vene-
no vitam parentum de medio fustulerint, vel
tollere tentauerint. **S**i quacumque alia via do-
losè mortem patris, aut matris procurauerint. **S**i
filius cum nonera sui vxore patris, aut cum cō-
cubina, quam pater domi habeat, aut alat, con-
cubnerit. **S**i libellum famosum obtulit Iudici
Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. IV.

contra patrem, vel matrem, & eorum de-
lator exiit. Si pater vel mater carcere
detenti sunt, & filius masculus ab illis re-
quisitus, pro illis fideiis servare esse noluerit, cum
tamen bona sufficientia ad id habeat. Si filius,
vel filia prohibeant, parentes agere testamen-
tum; si enim tunc post eam prohibitionem, illud
condere portentur, in eo ipso testamento, eos pa-
terunt ob eam causam ab hereditate exclu-
dere. Si pater, aut mater in furore, vel in amen-
tiam denenerint, & filius, vel filia, illorum ne-
glexerint curationem cum possint illos curare:
tunc enim si parentes postea sanitatem mentis
resumferint, eos poterunt ab hereditate exclu-
dere. Si pater aut mater capiuitate premaurit,
& filius aut filia libertatem illorum non pro-
curauerint. Si parentes criminalibus de causis, qua-
nto sint aduersi Principiis, aut patriam aut
circum crimen haeresis, acclauerint. Si filius aut
filia fuerint haeresis criminis maculati, iam ver-
e casus sepe enuncio, in quibus est contrario pos-
sunt filii parentibus alimenta negare, secula extre-
ma necessitate, atque eos exhædere. Nam in
omnibus casibus, ob quos licitum est filii ex-
hædere parentes, licitum est etiam eis, exclusa
extrema necessitate, denegare alimenta. Possunt
itaque filii exhædere parentes: si filii venena
propinquerint, vel alio modo curauerint, eos de
medio tolli. Si pater cum filiis concubuerit ux-
ore, vel concubina domi retenta: vel mater cum
marito, vel amasio filia: si filios impediuerint, ne-
condant testamentum. Si modo aliquo filios
amente fecerint. Si eos in furorem, aut amen-
tiam conuertere non curauerint. Si a capiuitate
cum possint, liberare noluerint. Si patres fuerint
haeretici, ac Catholici filii. His premissis, qua-
sierim, num quando pater exhædere non po-
tuit filium, vel filium patrem, quia causam legiti-
tiam exhæderationis ignorabat, vel quia sciens,
aut compos illus, commoditatem exhæderandis
non habuit, exhæderatus autem credebarunt, si
haberet: fas sit haereditibus, eam causam obiciere
filio, vel patri post mortem filii, vel patris, ea-
que in iudicio probata, auferre ab illis tanquam
indignam hereditatem?

Id non posunt hæredes. Quia in Authentico
Vi cū, de appellat. cognoscē p̄cūcūbitur forma va- Non possum
lida e hæredatione; aū ē est, vt ab ipsome ^{id hæredatio}
patre re p̄cū filij : vel filio re p̄cū patris; vel
ano re p̄cū ne p̄cū vel de p̄sū re p̄cū aū, &
similiū ascēdētiū re p̄cū fūat intera cau-
sa: & non dicitur, quod fūat ab hæredib⁹: vnde
cū hæc p̄cū sit, non est extendēde de perfo-
na ad personā, & de vno cauſu ad alterū. Sic An-
ton. Com. cīrāndus. P. Molina to. 1. de iust. a. 176.
m. 44. Molina de primag. l. 1. c. 1. n. 15. Fagundos. o. 1. 4
Decal. L. 1. c. 1. n. 15.

Id haredes possunt. Quia cum ex illius Autem 92
authentici prescripto id filius respectu patri. & id haredes
pater respectu filii possit id etiam potenter haredes,
quibus eadem aut filiis, aut patris inra competerit. Ita Joan. Andr. Abbas, & alii plures, quos
citat Anton. Gomez to *governor*.

Exiftimo, id non posse heredes. Quia paterno amore potuit pater dissimilare filij in gratitudinem, eisque parceret: & filius reverenter, & amore intimo in patrem, illi etiam ignoscere: & ad heredes minime declaratio voluntatis testatoris transit. Evidenter hoc probabilius puto, licet contrarium satis probabile esse reor.

PROBL. XVII.

Præter illas causas proximo problemate assignatas, possunt, & non possunt parentes filium. & filius parentes exheredare.

Ob alias causas æque graues pater filium, 93
Propter alia causas possunt parentes filium, & filius patrem exheredare potest, eique alimenta denegare. Quia nunquam fuit intentionis legislati:ris Authentici *VI* cum *de auctoribus* cognoscit: per illas causas ibi assignatas, excludere omnes alias in viuierum; sed tolum fuit, excludere alias contentas in lege aliqua antiquiori. Et quia omnes leges ratione innituntur: & ratio postulat, ut propter alias grauiores causas, quæ passim occurrere possunt, quibus se filii aut parentes præbeant ingratios: & magis inuiros in parentes, aut filios, exheredari vealent. Sic *Couar. ad cap. Raynum de test. num. 17*. *Anton. Gomez tom. I. variarum, cap. 11. num. 11*. *Molina de primog. lib. 3. ca. o. a num. 32.* *Manu. à Costa §. Et quid si tantum pater, par. 3. a num. 173. afferentes*, hanc esse communem opinionem.

94
Non possunt parentes filium, vel filius parentem exheredare potest. Non possunt parentes filium, vel filius parentem exheredare potest.
Propter alia causas, ex quibus ingratii liberi debeant indicari in diversis legibus dispersis, & non averti de latratis inuenimus, quarum aliqua nec digne nobis ad ingratitudinem visa sunt: aliqua vero cum essent digne, pretermissa sunt: ideo necessarium esse perspicuum, eas nominatim presenti lege comprehendere; ut propter ipsa nulli licet, ex alia lege ingratitudinis causas apponere, nisi quæ in huic constitutionis serie continetur. Quid apertius Ita *Imola*, & alii, quos refert, ac sequitur *Gregor. Lopez ad lib. 8. tit. 6. glos. ultim.* & *noster Molina tom. I. de inst. d. 176. num. 48.* citans *Hofstienem*, & adiiciens: *Certe mihi probabilissima videtur opinio Hofstienis, nec ab eo audeo recedere.*

95
Hoc tenet. 95
Nec ego recedam. Nam primæ sententiaz fundamentum à paritate, imo & à maiestate rationis, nullius similitudinis est in rebus penalibus; non enim pœna extendenda sunt, sed limitanda ad casum, de quo agunt: ut est commune pronuntiationis. Profe. Ad. *Auctores illius sententia licet per se sint graues, attamen nouiores cum sint*, (ait *Fagund. tom. I. Decalog. libr. 4. cap. 5. num. 54. nostra hæren's opinioni*) alii post alios secuti sunt antiquiores, re non satis perpensa, & examinata.

PROBL. XVIII.

Peccat, & non peccat mortaliter filius, qui non vult ducere à quam, quam pater præcipit, & aliam ducit æquè dignam uxorem, sine rationabili causa ducendi præter ipsiusmet voluntatem.

96
Mortaliter peccat. 96
Mortaliter peccat. Quia in re graui, & iusta sine causa parentem offendit. Sic *Nuar. sum. cap. 4. n. 15.* licet præ breuitate non satis aperte. *Gutier. libr. I. qq. Canon. cap. 20.*

num. 3. Petr. Barbosa part. 4. lib. 1. ff. soluto matrimon. a num. 33. Verac. part. 3. Speculi art. 20. concl. 3. Sotus, Petr. de Soto, Menoch. & alij apud Gutierrez.

Non peccat mortaliter. *Quia nec ferni dominis, nec filii parentibus obedire de matrimonio, vel de virginitate seruanda tenentur. D. Thomas ait 2.2. quaf. 04. art. 5. in corp. Praet. Pue cum multi non referret parenti, ut filius aliam duceret. Sic post D. Thomam Tolet. 1. cap. 1. num. 6. Molina de primog. lib. 2. c. 13. *Corduba casu 171. Victoria §. 267. Couar. cap. 3. §. 8. Henr. I. 1. cap. 6. num. 4.**

*Vitamque sententiam satis probabile esse reor. Ast cum *Santio libr. 4. de matrimonio. d. 23. num. 10.* & alii, opinor teneri filium sub mortali petere à parentibus consilium circa vxorem duendam; non tamen teneri illud sequi. Quia in iis, quæ ad electionem status, ad proprii corporis sustentationem, & filiorum generationem spectant omnes homines sunt parentes, nec filii parentibus subiiciuntur. Periodo ducere vxorem indignam contraria voluntatem (iustum tunc planū) patris, mortale peccatum est: secus cum sit digna: nec enim tunc parentis iustæ conqueri potest, nec tenetur filius eius iniustis querelis annuere.*

PROBL. XIX.

Filios suppositos, vel adulterinos tenet, & non tenetur mater id manifestare, ut hæreditatem legitimis restituat.

Suppono, mulierem coniugatam fixisse filium, qui partum filij, quem secreto ab alia sive statione soluta sive coniugata accepit; suppono, feminam, filium, qui sive coniugatam ex adulterio filium suscepisse: & quæsierim, num teneatur mater id filio manifestare cum periculo infamie, vel virtute, ut legitimam, vel maioratum legitimo fratri restituat?

Tenetur etiam cum periculo famæ, 100
id aperire filio supposito, vel adulterino. *Quia teneatur omni iure naturali, & diuino damnificantes* dim.
tenentur lœsi satisfacer: & fures res furo acquisitas dominis restituere: *Id ad quod iure naturæ tenemur, & diuino, non est propter vitæ periculum, aut famæ iacturam, elinquentur.* Et quia si quis falso testimonium contraria aliquem innocentem in iudicio proficeret, teneretur illud in eodem iudicio retractare: non obstante quod ipse vel infamatus maneat, vel talionis pena capitali afficiatur. *Sic Sotus in 4. dist. 1. quaf. 6. ad. 4. Adrian. de rest. quaf. 1. dub. 1. Palud. in 4. dist. 27. quaf. 1. art. 1. Maior. in 4. dist. 15. quaf. 13.*

Non tenetur, non solum cum periculo vitæ & famæ simul, sed nec etiam cum solo periculo vitæ, aut solius famæ iactura, crimen suum filio manifestare, quamvis alii filii mariti legitimis noceat. Quia si teneretur se manifestare, esset ratione restitutio legitimæ, quam tenetur facere vel alii filii legitimis, vel mariti hæredibus: sed in iure restitutio hæc regula est verissima: Nunquam aliquis ad restitucionem tenetur, si maius damnum inde sibi sequatur, quam sit

Sect. II. De Præcepto III. Problemata. 247.

sit bonum, quod ex tali restitutione aduenit personæ, cui sit restitutio. Eo enim eventu debet dominus rei iuxta regulas charitatis velle, ne res sua cum grauissimo alterius damno sibi restituatur: At bona haec temporaria sunt res modicae comparatione famæ proximi. Ceterè ne-
mo tenetur restituere pecuniam, ac res ordinis inferioris cum famæ detimento. Ita Nauar. sum. c. 16. n. 43. & 44. Gutier. l. 1. q. Canon. c. 68. n. 5. Couar. regula. Peccatum n. 3. & 50. Caet. 2. 1. q. 6. a. 6. Castro de potest. leg. panal. l. 2. c. 1. 1. Sylvest. v. Adulterum. q. 1. Henr. l. 1. c. 21. n. 3. & alij apud ipsum.

102
Verior longè haec mihi sententia. Nam filius suppositus, vel adulterinus matri credere non tenetur affirmant, illum legitimum non esse: Ergo nec illa tenetur se manifestare: cum ea manifestatio haud sit profutura. Sicut corre-
ctio fraterna non obligat, cessante spe emen-
dationis. Nec inde speratur bonus, sed mani-
festa tantum sui ipsius infamatio. Profecto haec sententia procedit etiam in mortis articulo. Nam quando mater non est disfamata, nec in mortis articulo tenetur se manifestare filio il-
legitimo, nisi in eo calo, quo credit, se pro-
futuram ror autem poterit evenire, vt firmi-
ter hoc credat, cum filius ei credere non te-
neatur. Henr. l. 1. c. 21. n. 3. Perpendat (ait) hoc Confessarius, nè ultra modum compellat ma-
trem ad hanc manifestationem. Quia illa vix tenetur hoc facere propter siem parum probabi-
lem, nec detegere crimen adultery cum magno
sui honoris detimento etiam in hora mortis. Et
Nauar. conf. 1. sit. 18. & filii Presbyter. Filius (in quo) non tenetur credere matri dicenti sibi es-
se illegitimum; cum natus sit in figura matrimonio-
ni, & se debet revocare legitimum ex publica op-
inione, ex fauore legis. Filium, ff. qui sunt sui iuris.
& addit. Et ego si talis e' em, ita facarem. Cæ-
terum quamvis haec vera sint, tenetur tamen adultera secreto (at facere), si potest, com-
petenter absque sui manifestatioe damnum filii legitimis illatum & ideo si tertiam bono-
rum partem habeat, aut bona aliunde acqui-
sta, autur ea aliis filiis legitimis relinque-
re. Henr. citatus Nauar. sum. c. 16. & 17. n. 201.
& alij communiter. Præterea tenetur suadere filio illegitimo, vt eam Religionem ingredia-
tur, in qua professus non accedat in bonis; vt sic saltem quo ad possit, restitutionem faciat:
& hoc illi Confessarius debet iniungere. Ad hoc tamen mater non tenetur ex iustitia, sed
ex charitate, vt adnotat Henrquez. Si autem
mater se filio illegitimo manifestauerit, ad
quod (vt dixi) non tenetur, & tot virgine
conieclor, vt ille indubitate credat, se es-
se illegitimum tenetur hæreditatem, & maio-
ratum aliis restituere; sulte tamen agit, id cre-
dendo. Nauar. c. 17. n. 48. Et quidem si iam mu-
lier erat de adulterio infamata, vel suppositio-
nis, seu ficti partus, & credat se sine periculo
mortis id resulare posse, & quod maritus, &
filius illegitimus ei fidem sint habuit: tenetur,
reuelare. Quia concurrentibus hilice circum-
stantiis, nulla datur excusat onis causa. Nauar. c.
16. n. 45. Denique si illegitimum ex errore facti
pulis se legitimum possit bona fide ea bona
annis triginta: quamvis postea constet se esse il-
legitimum potest ea tuta conscientia iure præ-
scriptionis retinere: habetque ius excipiendi

contra hæredem qui bona peteret. Henr. lib.
11. cap. 21. num. 2.

PROBL. XX.

Si legitima restituenda filio legitimio sit il-
lustris maioratus, Regnum, Ducatus,
Comitatus: mater adulteræ, vel sup-
positi parus rea, tenetur, & non tene-
tur, id manifestare.

103
Sæculo vita periculo cum sola famæ iactu-
ra, manifestare tenetur. Quia compa-
randa est æstimatio famæ cum debiti æstima-
tione: fama enim pecunia est compensabilis:
si valor debiti valorem famæ excedat, obli-
ganda est cognoscere se adulteram manifestare.
Et quando non Regnum, Ducatus, &c. famæ
excedit valorem: Sic Couar. regul. Peccatum,
num. 6. Sotus 1. 4. de inst. q. 6. art. 6. & q. 7. a. 2. &
omnes qui dicunt, comparandam esse æstima-
tione famæ cum æstimatione debiti, nempè
Adrian. de restit. q. 1. dub. 1. Palud. in 4. dist. 27
q. 1. a. 1. & Major. dist. 15. q. 1. & alij.

Nec cum filius famæ periculo tenetur adul-
tera, aut qui supponit filium, se manifestare, **104**
aut qui supponit filium, se manifestare, **105**
licet maioratus, Ducatus, & Regnum admodum **106**
famæ illius valorem excedat. Quia cum fama si
ordinis superioris, nullam recipit æstimatio-
nem, aut compensationem, sicut nec vita,
Prou. 22. Melius est nomen bonus, quam diu-
tie multa. Ita Caet. 2. 1. q. 6. l. a. 2. Nauar. sum. c.
16. num. 49. Gutier. l. 1. q. Canon. cap. 38. num.
27. Fagund. tom. 1. Decal. l. 4. cap. 5. num. 15.
& alij.

Hoc ferè certum esse crediderim. Nam filij
illegitimi non tenetur matri credere se se
manifestanti vt fert communis sententia, **107**
cum esse cre-
quam edocent Gutier. citat. num. 3. Abbas ad 40.
cap. Officij. num. 4. Bartolus ad l. Filius, ff. de iis,
qui sunt sui iuris Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 1.
casu 89. num. 17. multos citans. Nauar. cap. 27.
num. 201. Ergo nec mater tenetur se mani-
festare, nec etiam in eo casu, quo valor hæredi-
tatis famæ excedat valorem (est huiusmodi
casus deu) & ideo nec Confessarij eam in fo-
ro conscientiæ obligare poterunt ad se mani-
festandam, nisi veritas adultery tam evidens
sit, & illa de eo adeo infamata vt nulla possit
tergiuersatione celari. Hinc patet filium ille-
gitimum in figura matrimonij natum posse
sacris ordinibus initio absque alia dispensa-
tionem, etiam si mater ei contrarium affirmet.
Quia neminem fraudat, & vietur iure suo,
cum fama se, ac publico honoris tuerit.

PROBL. XXI.

Adulterer tenetur, & non tenetur legitimis amasias
filiis damnum restituere, in eo casu, quod e' e
prolem suam agnoscit. & nullam habet iroba-
bilem rationem de contrarioabitandi.

106
Cærum mihi adulterum, qui ex aliena vyo-
re filios suscepit, non teneti ad ullam re-
stitutionem, vel compensationem ag. nullam **107**
pro alimento, & legitima, immo nec pro imatio-
nem.

ratu aliorum filiorum ex toro legitimo , nisi ei certo , & euidenter moraliter constet , prolem esse suam , non constare autem id moraliter certo , quando probabilem habet rationem dubitandi de contrario . Quia in dubio in materia de iustitia melior est conditio bona fide possidentis . Lefsi . lib . 2 . de iust . cap . 20 . dub . 6 . n . 39 . Certe tandem habet probabilem dubitanditionem , quandiu fundatur in adulterio leuitate , in finistravè fama illius : vt si cum alio etiam commisit adulterium : vel si illa quoque dubitet , an filius ex marito sit , an ex adulterio . Henr . lib . 11 . cap . 21 . num . 3 . si soluta mulier cum duobus conueretur , neuter eorum tenetur credere , prolem esse suam . Imo licet Titius suam esse credat , quod de facie constet indicium ; & Sempronius eam suscipiat , nutrit , dote , & ditet non tegetur Titius eam suscipere , nec Sempronio satisfacere : quando quidam ille vel sua lenitatem , vel mulieris impostura deceptus est . Quia conitat illam alium admisit : & tu non teneris adulteria , aut soluta credere tibi affterent , aut iurant prolem esse tuam . Lefsi . 2 . 1 . de iust . C . 10 . dub . 6 . num . 39 . Sotus l . 4 . de iust . 97 . art . 2 . Ast si adulter , vel solitus rebus penitatis maiorem probabilitatem habet , prolem esse suam : adhuc existimo , ad nihil teneri . Quia re vera habet adhuc probabilem rationem dubitandi . Fagund . tom . 1 . Decal . 1 . 4 . cap . 6 . num . 4 . Denique si nullam habet dubitandi rationem , quod proles ad eum pertineat , tenetur restituere alimenta illius a tertio anno in posterum , quamvis non fuerit suppositionem , aut imputationem alteri factam . Dixi , *A tertio anno in posterum* : quia vñque ad tertium tenentur matres suos filios ales suis expensis : a triennio autem in posterum patres obligantur . Colligitur ex cap . 1 . de commersi . infidel . & probat Glosibi . Iam ad præcipuam deueni difficultatem , vitrum adulter teneat damnum restituere filii legitimis in eo casu , quo prolem esse suam agnoscit , & nullam habet rationem de contrario ad dubitandi ?

7. Non teneri, modo non fuerit imputacionis
se non fuit
imputationis
author. Quia adulteri vera non est causa danni
Proxima, efficax, & per se, sed est causa remo-
tia, & per accidentem, nec in adulteri patratione
intendebat, ut adulteria ea fraude vteretur, vel
suppositione, si ex adulterio illo proles trafe-
retur, nec consilium ad eam fraudem agendum
dedit; sed solum intendebat sua libidinis ex-
plore voluptam. Sic Sotus lib. 4. de inst. quest.
7. art. 2. Henr. lib. 1. cap. 21. num. 3. litter.
7. & Less. libr. 1. cap. 10. dub. 6. num. 42. di-
cit, esse probabilem.

108 **T**enetur plane ad restitutionem pro expensis
educationis à triennio & ultra, & pro legitima
alii filii legitimis, & ea damnia refarcire, si vin-
tor impunis-
sionis, & habeat, vel ex tertia suorum bonorum par-
te, vel aliund in defectu matris, siue fuerit au-
thor, & suos talis impositionis, siue non fue-
rit. **Q**uia non expedit in re tam nefaria facere
adulteris ita quae excusare. **E**t quia re vera ille
adulteri causa iniusti iniusti damni fuit, & dam-
num à parte rei datum fuit iniquo modo, &
per iniuriam mariti committendo adulteri-
um cum coniugata: vnde moraliter fuit cau-
sa efficax damni: Ergo de iure naturali id tene-
tur refarcire. Ita Gutier. I. I. q. 9. Canon. cap. 32.
num. 33. Sylvest. verb. Adulterium, quæst. 5. Cor-

duba sum. quæst. 2. 1. ditto 4. Lessi. citat. à num. 42.
ad 45. Nauar. sum cap. 14. num. 48. Caiet. 2. 2. qu.
62. art. 6. ad 2. Palud. in 4. dist. 15. Angel. verb.
Adulter. §. 4.

Cum his opinor. Quia difficile mihi admittendum, hoc damnum fecutum fuisse ex adulterio. ^{Cum his huius} ¹⁰⁹ per accidens. Nam cum fraus impositionis se-^{mor.} quatur ex adulterio, & ex illo damnum: inde est, quod volens adulterium, necessariò vult fraudem, & damnum; qui autem vult per fraudem damnum alteri dare, & de facto dat: teneatur illud resarcire. Actio namque adulterij erat contraria iustitiam, & ex illa communiter loquendo oritur fraus impositionis; quare qui vult adulterium, necessariò vult impositionis effec-¹¹⁰ tum, qui ex illo communiter resultat.

CAPVT IX.

*Circamutuam Mariti, & Vxoris obli-
gationem.*

PROBL. XXII.

Tenetur, & non tenetur maritus e patria recessus secum deferre uxorem si illa cum velut comitari, in iis cassibus, in quibus ei licet, ab ea, vel inuita dimicere.

VAMVIS cohabitatio coniugum
sit de iure naturali, & divino: (quia
non minor est obligatio cohabitanti-
bus, quam reddendi debitum/permis-
titur tamen viro diu abesse inuita vxore ex cau-
sa iusta: verbi gratia, si Princeps eum ad bel-
lum conduceat. Si id necessarium sit ad gubernationem domus, & rem familiarem men-
dam. Quia in his ac similibus eventibus iatio-
nabiliter est vxor inuita: neque enim tenetur
vir ei morem gerere cum bonorum iactura, aut
præbendo se Regi inobedientem. Nam in ipso
matrimonio contraictu pollicentur sibi coniuges
mutuam operam, & ex illo tenetur vir ux-
orem, & familiam sustentare, ac gubernare.
Sanch. lib. 9. de matrimonio. d. 4. num. 13. Quæ-
tim autem, an in iis casibus, in quibus marito
licet recedere ab vxore etiam inuita, teneat
uter secum deferre vxorem, si illum ea ve-
lit comitari?

Tenetur planè. *Quia cap. 2. quod super, de V-*
10, deciditur, virum in peregrinatione Terra
Sanctæ abeuntem teneri deferri vxorem illum
volentem comitari, ac remanere nolentem.
Quod etiam habetur in l. fin. titul. 8. part. 1.
Sic nonnulli docti Iurisperiti, quibus videtur,
partem hanc ex his textibus clare probari.

Minime teneatur. Quia cum necessariō multa expensae gerendae sint ad yxorū cum viro ¹¹² Non temere profectionem, variāque inde incommoda viro refluant, irrationabiliter vxor erit innita: sed textus cītati cum tanto viri onere sunt expendendi quidem ratione nituntur. Ita Sanch. 1. 9. de marr. d. 4. n. 14. Fagūd. 10. 1. Decal. 1. 4. c. 7. n. 12. Ege